

Razlike u demografskom razvoju Grada Imotskog i okolnih općina nakon 1971. godine

Maras, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:138791>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Iva Maras

Razlike u demografskom razvoju Grada Imotskog i okolnih općina nakon 1971. godine

Prvostupnički rad

Mentor: doc. dr. sc. Ivan Zupanc

Ocjena: _____

Potpis: _____

Zagreb, 2019.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Prvostupnički rad

Razlike u demografskom razvoju Grada Imotskog i okolnih općina nakon 1971. godine

Iva Maras

Izvadak: Rad se bavi usporedbom demografskog razvoja Grada Imotskog i okolnih općina od 1971. godine do danas. Analizirani su ključni demografski pokazatelji te mogućnosti za demografski oporavak ovoga kraja. Usporedbom demografskih pokazatelja Grada Imotskog i okolnih općina uočeni su izraženi procesi emigracije, deruralizacije i smanjenja broja stanovnika, s time da su navedeni procesi u manjoj mjeri izraženi u Gradu Imotskom, a u puno većoj u općinama iako i među njima postoje određene razlike. Neke od mogućnosti stabiliziranja negativnih demografskih trendova Imotske krajine su provođenje pronatalitetne politike te otvaranje radnih mjesta u ruralnom turizmu i planiranoj budućoj industrijskoj zoni.

19 stranica, 11 grafičkih priloga, 2 tablice, 6 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: demografija, Imotska krajina, grad, općine, depopulacija, emigracija

Voditelj: doc. dr. sc. Ivan Zupanc

Tema prihvaćena: 7. 2. 2019.

Datum obrane: 20. 9. 2019.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Undergraduate Thesis

Differences in demographic development of the Town of Imotski and surrounding municipalities after 1971

Iva Maras

Abstract: This paper deals with the demographic development of the Town of Imotski and the surrounding municipalities from 1971 to the present. Key demographic indicators and opportunities for demographic recovery in this region have been analyzed. Comparison of the demographic indicators of the Town of Imotski and the surrounding municipalities shows processes of emigration, deruralization and population decline, with the fact that these processes are less expressed in the Town of Imotski and much larger in the municipalities, although there are some differences between them. Some of the possibilities of stabilizing the negative demographic trends of the Imotski region are the implementation of a pro-natal policy and establishing job opportunities in rural tourism and planned future industrial zone.

19 pages, 11 figures, 2 tables, 6 references; original in Croatian

Keywords: demography, Region of Imotski, city, municipalities, depopulation, emigration

Supervisor: Ivan Zupanc, PhD, Assistant Professor

Undergraduate Thesis title accepted: 07/02/2019

Undergraduate Thesis defense: 20/09/2019

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia

SADRŽAJ:

1. Uvod	1
1.1. Metodologija	1
2. Osnovna geografska obilježja Imotske krajine i faktori naseljenosti	1
3. Kretanje i razmještaj stanovništva od 1971. godine	2
3.1. Ukupno kretanje stanovništva.....	3
3.2. Gustoća naseljenosti	4
3.3. Prirodno kretanje stanovništva	6
3.4. Prostorno kretanje stanovništva	9
4. Sastav stanovništva	12
4.1. Dobno-spolni sastav	12
4.2. Gospodarski sastav	14
5. Kako spriječiti negativne demografske trendove Imotske krajine u budućnosti?	15
6. Zaključak.....	16
7. Popis literature i izvora	17
7.1. Literatura.....	17
7.2. Izvori	18

1. Uvod

Demogeografska analiza iznimno je važan uvid u sadržaje, procese, veze i odnose nekog prostora iz razloga što upravo stanovništvo predstavlja najvažniji čimbenik razvoja prostora. Imotska krajina obuhvaća područje upravnih jedinica općina Ciste Provo, Lovreća, Prološća, Lokvičića, Runovića, Zmijavaca, Zagvozda i Podbablja te Grada Imotskog, a administrativno pripada Splitsko-dalmatinskoj županiji. Pod Grad Imotski administrativno spadaju i gradska naselja Vinjani Gornji, Vinjani Donji, Glavina Gornja, Glavina Donja te Medvidovića Draga, ali njih nećemo detaljnije analizirati već promatrati kao funkcionalnu cjelinu Grada.

Analiza Imotskog kraja osobito je značajna jer pripada prostoru Dalmatinske Zagore koji je izrazito negativnog demografskog stanja, a na koji je utjecao čitav niz različitih destabilizacijskih čimbenika. Cilj ovog rada je usporediti demografske pokazatelje Grada Imotskog i općina u razdoblju od 1971. godine do danas. Također, cilj je prikazati kako se mogu u budućnosti spriječiti negativni demografski trendovi u cijeloj Imotskoj krajini.

1.1. Metodologija

U radu je korištena relevantna stručna i znanstvena literatura te podaci prikupljeni iz statističkih publikacija Državnog zavoda za statistiku. Kao osnovni izvori podataka korišteni su popisi stanovništva za razdoblje od 1971. do 2011. godine. Kartografskim i grafičkim prikazima su prikazani sadržaji, odnosi i demografske promjene u prostoru. Na temelju dobivenih rezultata, demografskom analizom i metodom komparacije, bit će izneseni glavni uzroci i posljedice za demografsku sliku ovog prostora, te razlike između Grada Imotskog i ostalih općina.

2. Osnovna geografska obilježja Imotske krajine i faktori naseljenosti

Geografski smještaj i položaj Imotskog kraja određuju njegove brojne prirodne i povijesno-društvene karakteristike. Imotska krajina pripada srednjodalmatinskom zaleđu iza planine Biokovo, istočno od Sinjske i Omiške krajine, a zapadno od Vrgoračke krajine. Na tom relativno malenom prostoru (oko 600 km²), pojavljuju se uzvisine, polja i udoline kao osnovne reljefne jedinice. Imotsko polje kao središnji dio prostora u gospodarskom je pogledu važno za mjesno stanovništvo i stoga se tu i nalazi najveći broj naselja tj. općina. Duž cijelog polja protječe rijeka Vrljika, koja svojim vodnim bogatstvom pruža izvrsne uvjete za poljoprivredu. Plodno polje davalo je gospodarsku osnovu Imotskom kraju i osiguravalo je njegovo značenje za širi kraj. Uz rubove Imotskog polja uzdižu se uzvisine, krške zaravni na

kojima su brojni krški oblici, a najpoznatiji primjeri su Modro i Crveno jezero. I sam grad Imotski kao središte Imotske krajine, nalazi se na uzvisini Podi, što je u njegovoj povijesti imalo veliko vojno-strateško značenje (Pelivan, 2009). Naseljenost Imotske krajine može se pratiti još od brončanog doba, kada Ilirsko pleme Delmati naseljava ovaj prostor. Nakon dolaska Rimljana, prostor doživljava značajnu urbanizaciju: na području današnje općine Runović podignut je municipij Novae, a na području današnjeg naselja Studenaca gradsko naselje Setovia (Ujević, 1956). Za razliku od rimskog razdoblja, kada su se razvijala nizinska naselja u polju i na glavnim prometnim pravcima toga doba, u srednjem vijeku na brdu Podi gradi se tvrđava te istočno od nje stari grad Imotski. Najburnije i najteže razdoblje u povijesti Imotske krajine bilo je razdoblje pod vlašću Osmanskog Carstva (15.-18.st.). Mnogi povjesničari se slažu da Osmanlije nisu uspjele ostaviti veći trag na području Imotske krajine zahvaljujući djelovanju franjevac koji su uz vjersku poduku budili i nacionalnu svijest (Pelivan, 2009). Za kratkotrajne francuske uprave (1806.-1814.), napreduju poljodjelstvo, zdravstvo, trgovina te posebno prometni putevi („Napoleonov put“ kroz Dalmaciju). Glavno gospodarsko značenje ovog kraja, pogotovo grada Imotskog, imali su tjedni sajmovi tzv. pazari na kojima su stanovnici Zagore, primorja i susjedne Bosne i Hercegovine razmjenjivali svoje proizvode. Najveći prirast stanovništva (između 1857. i 1869. godine), uvjetovan je jačim priljevom činovničkog stanovništva, razvitkom trgovine i doseljavanjem novog stanovništva (Ujević, 1956). Nakon razvoja željeznice u Dalmaciji, Imotski gospodarski zaostaje za ostalim centrima Dalmatinske zagore kao što su Knin i Sinj, koji dobivanjem željezničke veze potiču rast broja stanovnika i ostalih novih funkcija (npr. industrija) koje su s time usko povezane. U suvremenijem dobu, u imotskom području, oskudni životni uvjeti i sklonost pokretljivosti, snažno su utjecali na migracije prema ostalim hrvatskim gradovima i inozemstvu. Posljedica toga je, da se stanovništvo oslanja na tri egzistencijalna uporišta: mala poljoprivredna gospodarstva, zapošljavanje u lokalnim neagrarnim djelatnostima, te rad u inozemstvu. (Puljiz, 1991)

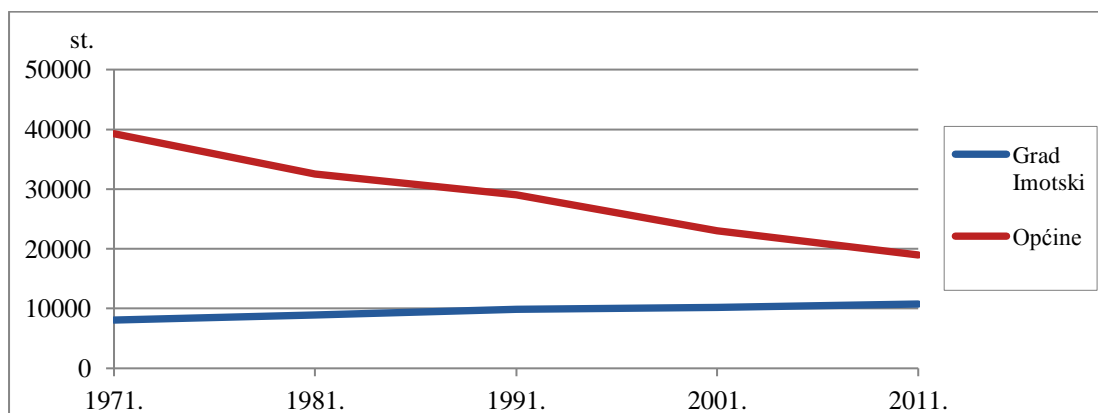
3. Kretanje i razmještaj stanovništva od 1971. godine

U ovom poglavlju raspravljat će se o kretanju ukupnog broja stanovništva Imotske krajine, obilježjima naseljenosti, vitalnim obilježjima i migracijskim trendovima, te usporediti razvoj Grada Imotskoga i okolnih općina.

3.1. Ukupno kretanje stanovništva

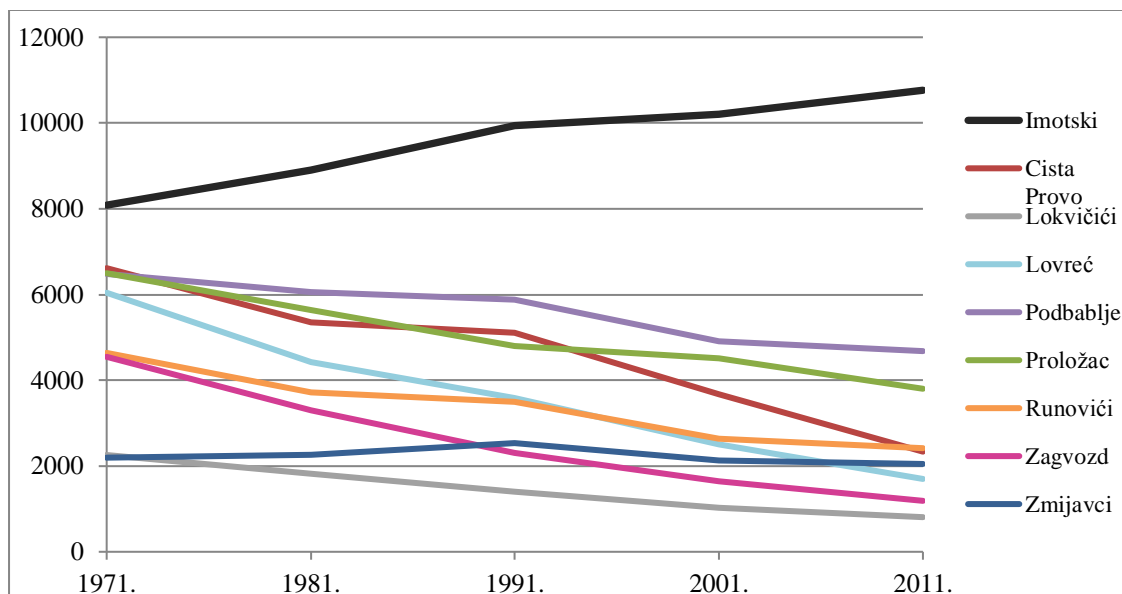
Ukupno kretanje stanovništva definira se kao promjena broja stanovnika na nekom području u određenom vremenu, a nastaje kao posljedica prirodnog i prostornog kretanja stanovništva. Osim toga, na ukupno kretanje stanovništva mogu utjecati i drugi vanjski čimbenici kao što su rat, epidemije i prirodne katastrofe (Nejašmić, 2005). Posljedica tih kretanja je porast, stagnacija ili kao danas u većem dijelu Hrvatske, smanjenje (depopulacija) broja stanovnika.

Početak 19. stoljeća na području Imotske krajine živjelo je oko 13 tisuća stanovnika. Redoviti popisi stanovništva u Hrvatskoj počinju 1857. godine, kada je Imotska krajina brojila 23 173 stanovnika i od tada je ukupan broj kontinuirano rastao sve do 1971., kada je popisano 47 354 stanovnika (Ujević, 1956). Uspoređujući kretanje broja stanovnika Grada Imotskog i okolnih općina (Sl.1.), vidimo kako se broj stanovnika općina od 1971. do 2011.godine gotovo prepolovio (sa 39 270 st. na 18 975 st.) i kontinuirano opada. S druge strane, broj stanovnika u Gradu stagnira. Jedino se primjećuje blago povećanje broja stanovnika Grada između popisa 2001. i 2011. (nezamjetno povećanje za 500 stanovnika). Najizraženija depopulacijska obilježja imaju općine Cista Provo, Lovreć te Zagvozd u kojima se u razdoblju od 1971. do 2011. broj stanovnika smanjio za drastičnih 70 %. Postavlja se opravdano pitanje, zašto je došlo do ovakvog opadanja broja stanovnika u općinama Imotske krajine? Osnovni uzrok svakako treba tražiti u sporijem privrednom razvitku općina u odnosu na Grad Imotski, te ostala prosperitetnija područja Dalmacije, Hrvatske, ali i zapadnoeuropskih zemalja prema kojima je migriralo imotsko stanovništvo (Puljiz, 1991). Dakle, na negativne demografske trendove u općinama, a i u Gradu Imotskom koji stagnira brojem stanovnika, kumulativno su djelovale migracije i prirodna promjena, što ćemo analizirati u sljedećim poglavljima.

Sl.1. Kretanje ukupnog broja stanovništva u razdoblju od 1971. do 2011. Grada i općina

Izvor: Naselja i stanovništvo RH 1857. – 2001., CD-ROM, DZS, Zagreb, 2005., Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2011.: Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, DZS RH, Zagreb (25.8.2019.)

Sl.2. Kretanje ukupnog broja stanovništva u razdoblju od 1971. do 2011. Grada Imotskog i općina

Izvor: Naselja i stanovništvo RH 1857. – 2001., CD-ROM, DZS, Zagreb, 2005., Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2011.: Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, DZS RH, Zagreb (25.8.2019.)

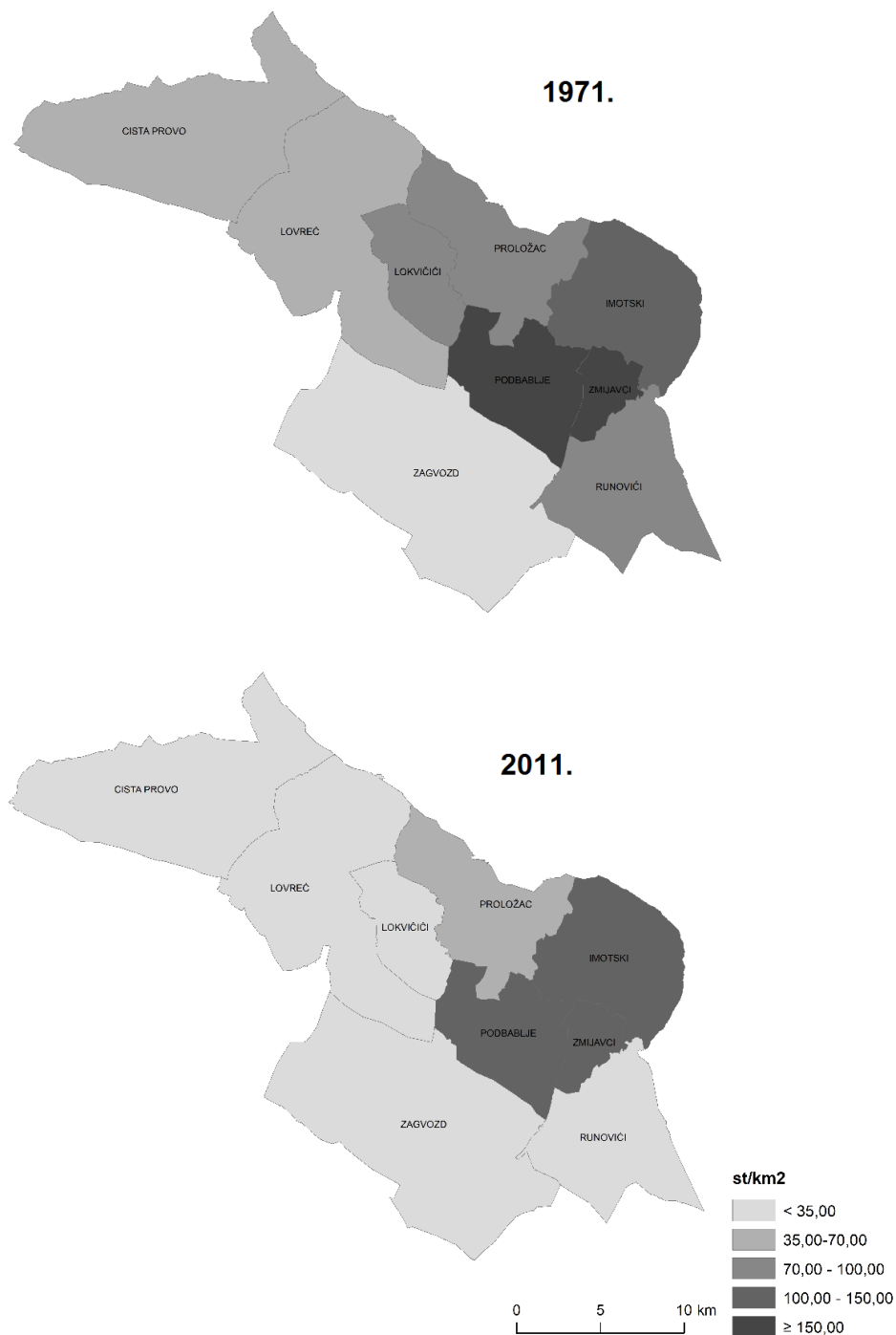
3.2. Gustoća naseljenosti

Gustoća naseljenosti definira se kao broj stanovnika koji žive na nekom području (na jedinici površine) i označava prosjek naseljenosti za to područje. Jedan je od ključnih demografskih pokazatelja, te najbolje određuje razmještaj stanovništva nekog područja, naselja ili općine (Nejašmić, 2005).

Gustoća naseljenosti Imotske krajine 1971. godine iznosila je 72,1 st./km², a 2011. godine je iznosila 45,3 st./km². Uočava se osjetan pad gustoće naseljenosti, što je naravno posljedica smanjenja ukupnog broja stanovnika u istom tom razdoblju. Grad Imotski je 1971. godine imao 110 st./km² te zajedno sa općinama Podbablje (155 st./km²) i Zmijavci (157 st./km²) činio najgušće naseljenu zonu Imotske krajine (Sl.3.).

Prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine, Grad Imotski je imao gustoću stanovništva od 147 st./km², što znači da je na području grada i njegovih okolnih gradskih naselja, gustoća porasla posljednjih 40 godina i danas čini najgušće naseljeno područje Imotske krajine. Što se tiče općina, Podbablje (112 st./km²) i Zmijavci (146 st./km²) su i dalje najgušće naseljene općine i čine okosnicu naseljenosti stanovništva prema gradskom području. Sve ostale općine bilježe osjetan pad gustoće naseljenosti. Općina Zagvozd je i

1971. bila najrjeđe naseljena općina u Imotskoj krajini (32 stan./km²) pa ne čudi da prema zadnjem popisu stanovništva ima manje od 8 st./km².

Sl.3. Gustoća naseljenosti Imotske krajine po upravnim gradovima/općinama.1971. i 2011. godine

Izvor: Izrađeno na temelju podataka iz Naselja i stanovništvo RH 1857. – 2001., CD-ROM, DZS, Zagreb, 2005., Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2011.: Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, DZS RH, Zagreb (25.8.2019.)

3.3. Prirodno kretanje stanovništva

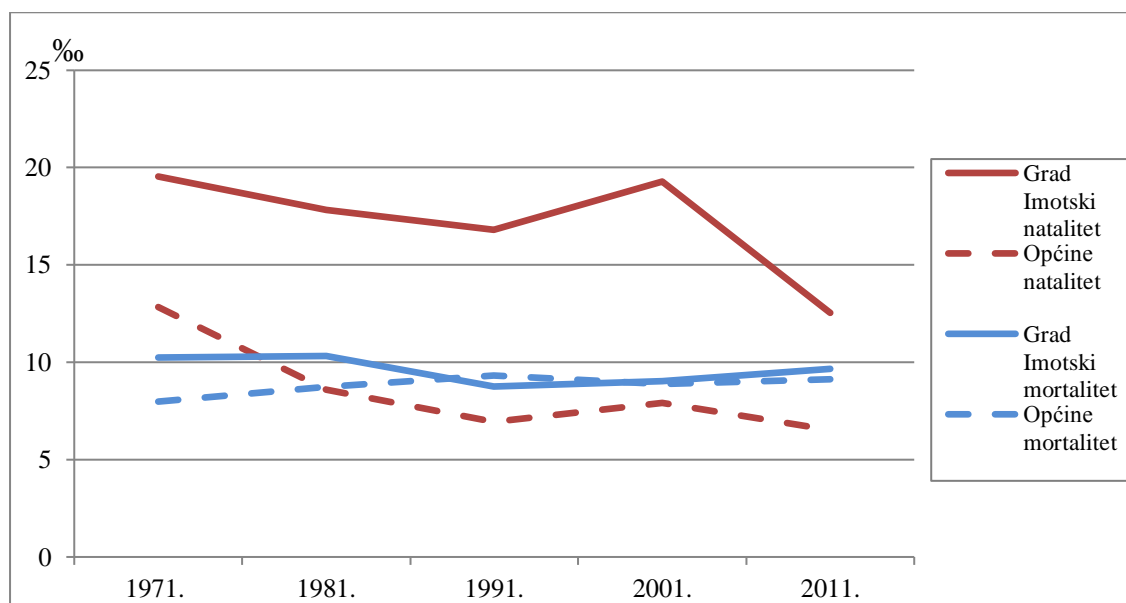
U Republici Hrvatskoj, dominantna odrednica ukupnog kretanja stanovništva je prirodno kretanje stanovništva. Ono je primarno posljedica djelovanja bioloških čimbenika i procesa vezanih uz njih. Ipak, na djelovanje tih čimbenika veliki utjecaj imaju društveni, gospodarski i psihološki čimbenici, što se najbolje ogleda u utjecaju čovjeka na biološke procese rađanja i umiranja. Upravo su ti procesi osnovne sastavnice prirodnog kretanja stanovništva: natalitet (pozitivna sastavnica) i mortalitet (negativna sastavnica). Na temelju njihovog međusobnog odnosa, kao rezultat nastaje prirodni prirast, prirodni pad (prirodna depopulacija) ili prirodna stagnacija (prirast jednak nuli) (Wertheimer-Baletić, 1999).

Stopa nataliteta Grada i općina uvelike se razlikuju za razdoblje od 1971. do 2011. godine. Grad Imotski je 1971. godine imao stopu nataliteta od 19,5 ‰, zatim blagi pad do 1991. godine te porast do 19,2 ‰ 2001. godine. Nakon 2001. godine natalitet kontinuirano opada i deset godina kasnije, na zadnjem popisu stanovništva iznosi 12,5 ‰. Mortalitet s druge strane manje varira, posljednjih pet desetljeća iznosi oko 10 ‰. Pozitivna strana ovih srednje visokih stopa nataliteta i mortaliteta je da ipak natalitet ima veću vrijednost od mortaliteta, pa prirodna promjena nije negativna. Nažalost, visoke stope nataliteta ne ocrtavaju stvarnu sliku prirodnog kretanja u Gradu Imotskom. Veliki broj prijavljene novorođene djece u Gradu Imotskom ne živi u samom Gradu, već u drugim općinama Imotske krajine ili u bosansko-hercegovačkim graničnim naseljima (Posušje, Grude).

Općine Imotske krajine u cjelini ocrta drugačija slika prirodnog kretanja. Stopa nataliteta je 1971. godine iznosila 12,8 ‰, a mortaliteta 8 ‰. Od 1981. godine stope mortaliteta su više od stopa nataliteta tj. kontinuirano raste broj umrlih naspram broju rođenih. Depopulacija i odlazak mladih ljudi (u dobi 20-40 godina) smanjuje mogućnost reprodukcije stanovništva i povećanje broja rođenih.

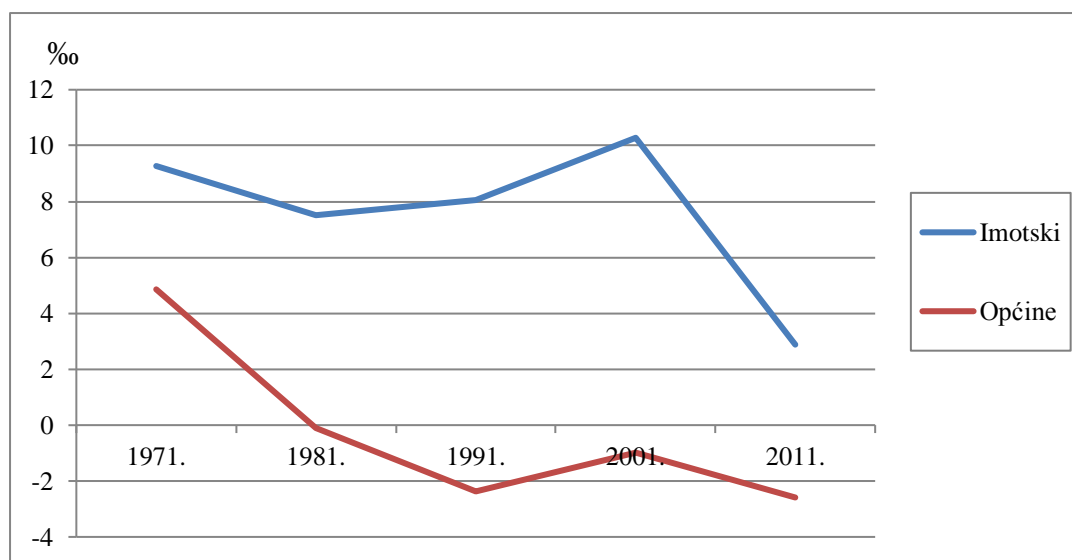
U Gradu Imotskom je od 1971. do 2011. godine bilo više rođenih nego umrlih (Sl.4.). Osjetno smanjenje stope prirodne promjene uočava se između 2001. i 2011. godine kada je sa 10,2 ‰ palo na 2,8 ‰. To je posljedica smanjenja nataliteta u tom razdoblju, dok je mortalitet stagnirao. Za okolne općine vrijede drugačiji procesi. Zbog smanjenja broja rođenih, prirodna promjena stanovništva znatno je opadala od 1971. godine nadalje. Trenutno taj proces utječe samo na općine, dok je u Gradu Imotskom prirodna promjena stanovništva još uvijek pozitivna. Općine se suočavaju sa trajnom negativnom prirodnom promjenom stanovništva (2011. -2,5 ‰) , tj. broj umrlih premašio je broj rođenih i njihov budući porast stanovništva

ovisit će isključivo o potencijalnoj pozitivnoj neto migraciji. Sagledamo li поближе sve relevantne pokazatelje, sasvim je očito da će općine u okolici Imotskog vjerojatno nastaviti gubiti stanovništvo.

Sl.4. Stope nataliteta i mortaliteta Grada Imotskog i općina za razdoblje od 1971. do 2011.

Izvor: Tablogrami rođeni i umri po naseljima 1971.-2011., DZS RH, Zagreb.

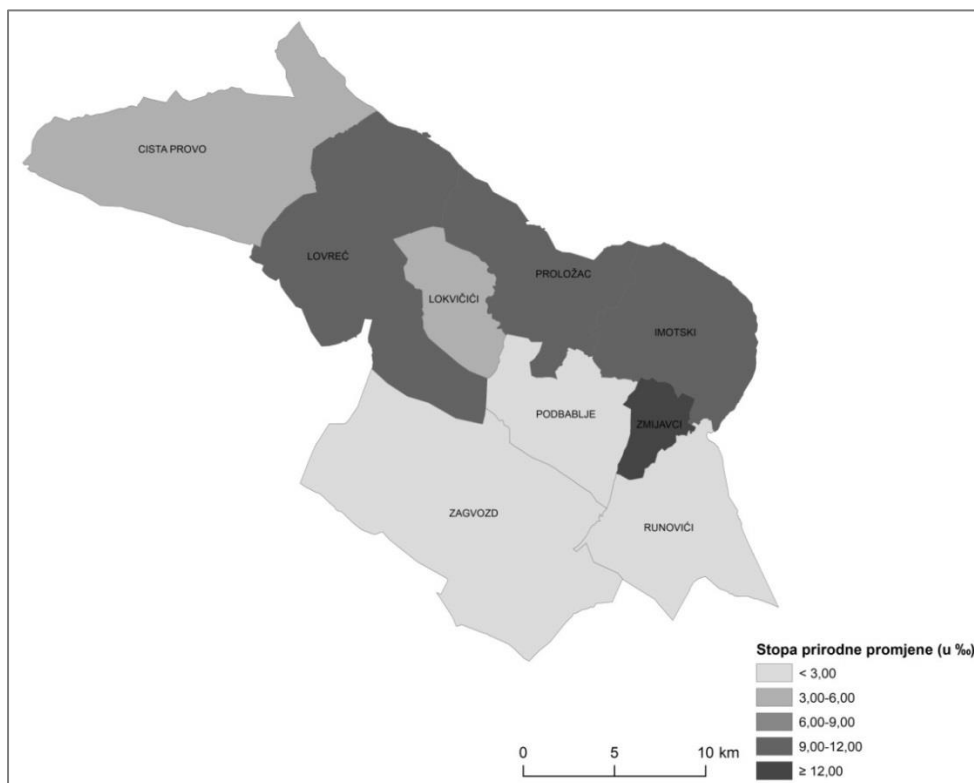
Sl.5. Stope prirodne promjene Grada Imotskog i općina za razoblje od 1971. do 2011.

Izvor: Tablogrami rođeni i umri po naseljima 1971.-2011., DZS RH, Zagreb

Analizirajući stopu prirodne promjene stanovništva zasebno po općinama, primjećujemo velike razlike. Kao prva godina komparacije Grada i općina uzeta je 1971. godina, kada je

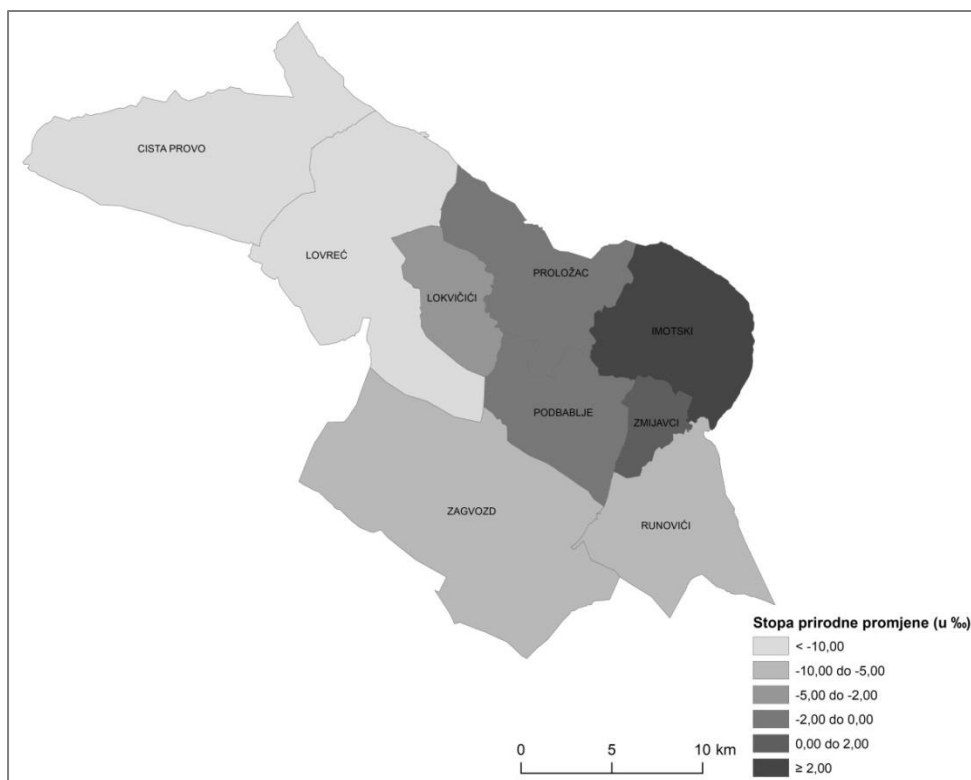
stopa prirodne promjene bila pozitivna i za općine iznosila 4,9 ‰. Te godine je najveću stopu imala općina Zmijavci sa 15,9 ‰ (Sl.6.). Posljedica je to visoke stope nataliteta (21,9 ‰), te puno nižih stopa mortaliteta (5,9 ‰). S druge strane imamo tri općine sa najnižim stopama prirodne promjene: Podbablje (1,1 ‰), Zagvozd (1,8 ‰) i Runovići (2,4 ‰). Niske vrijednosti stopa nataliteta i stopa mortaliteta nisu omogućile veći prirodni prirast.

Kao što smo utvrdili, stope nataliteta općina od 1981. godine imaju manje vrijednosti od stopa mortaliteta i prisutan je prirodni pad. Jedina općina koja je 2011. godine imala pozitivnu stopu prirodne promjene je općina Zmijavci sa 1 ‰ (Sl.7.). Općine sa najnegativnijom prirodnom promjenom su Zagvozd (-9,3 ‰), Lovreć (-13,5 ‰) i Cista provo (-12 ‰). Sve izraženiji proces senilizacije stanovništva nastaje kao posljedica smanjivanja nataliteta koji onda utječe na sužavanje dječje baze, a potom i radno aktivnog stanovništva. Pridodami li tome još i stalnu emigraciju (20-40 godina), dolazi do povećanja udjela starog stanovništva i prikazanih vrijednosti prirodnog kretanja stanovništva (Puljiz, 1991).

Sl.6. Stopa prirodne promjene Imotske krajine po upravnim gradovima/općinama 1971.god.

Izvor: Izrađeno na temelju podataka iz Tablogrami rođeni i umrli po naseljima 1971., DZS RH, Zagreb

Sl.7. Stopa prirodne promjene Imotske krajine po upravnim gradovima/općinama 2011.god.

Izvor: Izrađeno na temelju podataka iz Tablogrami rođeni i umrli po naseljima 1971., DZS RH, Zagreb

3.4. Prostorno kretanje stanovništva

Migracije su također bitan faktor u ukupnom kretanju stanovništva nekog prostora. Potkraj 19. i početkom 20. stoljeća iz Imotske krajine kreće prva masovna migracija u prekomorske zemlje. Najveće dijaspore imotskih doseljenika nastaju u Americi, Argentini i Australiji. Iseljavanje se nastavlja između dva svjetska rata, kada veliki dio zrelog muškog stanovništva odlazi na privremeni rad u zapadnu Europu, točnije u Njemačku (prethodnica kasnijih „gastarbajtera“). Najintenzivnije vanjske migracije su u drugoj polovici šezdesetih i u prvoj polovici sedamdesetih godina prošlog stoljeća, kada odlazak „gastarbajtera“ postaje svakodnevica za većinu obitelji Imotske krajine, pogotovo njenih općina. (Puljiz, 1991)

Treba ipak upozoriti na moguću metodološku zamjerku na podatke u tablici: u radnu snagu privremeno zaposlenu u inozemstvu ubrojene su i one osobe koje su se iselile u SAD, Kanadu, Australiju i druge prekomorske zemlje. Te osobe vjerojatno ulaze u kategoriju stalno iseljenih. Izraz "privremeno zaposleni u inozemstvu" nije odgovarao stvarnom stanju, budući da se za mnoge stanovnike Imotske krajine radilo o trajnoj zaposlenosti, pa i o definitivnom iseljavanju. Najveći broj privremeno zaposlenih u inozemstvu 1971. i 1981.

godine, ali i sve do danas, je u Njemačkoj u kojoj je više od 90% svih privremeno zaposlenih stanovnika Imotske krajine u inozemstvu. Većina zaposlenih bila je mlada muška populacija koja bi u inozemstvu provela nekoliko godina, i za to vrijeme slali novac svojim obiteljima, te se vratila nakon dovoljno uštedenog novca (Puljiz, 1991).

Tab.1. Radna snaga iz Imotske krajine privremeno zaposlena u inozemstvu 1971. i 1981.

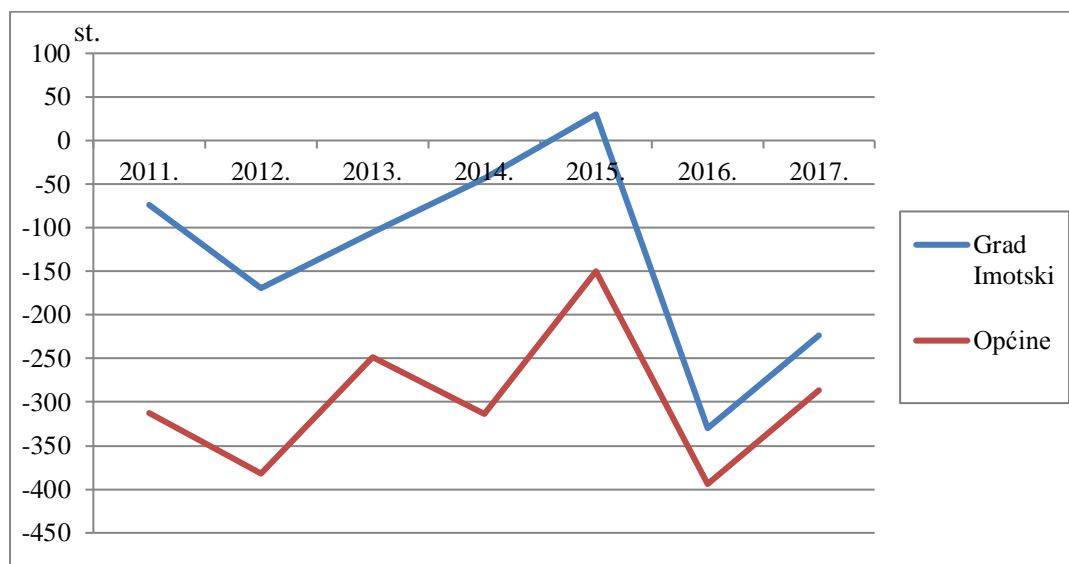
Država	1971.			1981.		
	ukupno	muškarci	žene	ukupno	muškarci	žene
Austrija	81	51	30	36	22	14
Francuska	158	104	54	87	51	36
Njemačka	7694	5864	1830	3969	2779	1190
Ostale eur. zemlje	163	98	65	128	84	44
SAD	102	71	31	30	18	12
Australija	273	191	82	94	57	37
Kanada	189	117	72	75	44	31
Ukupno	8660	6496	2164	4419	3055	1364

Izvor: Puljiz, 1991

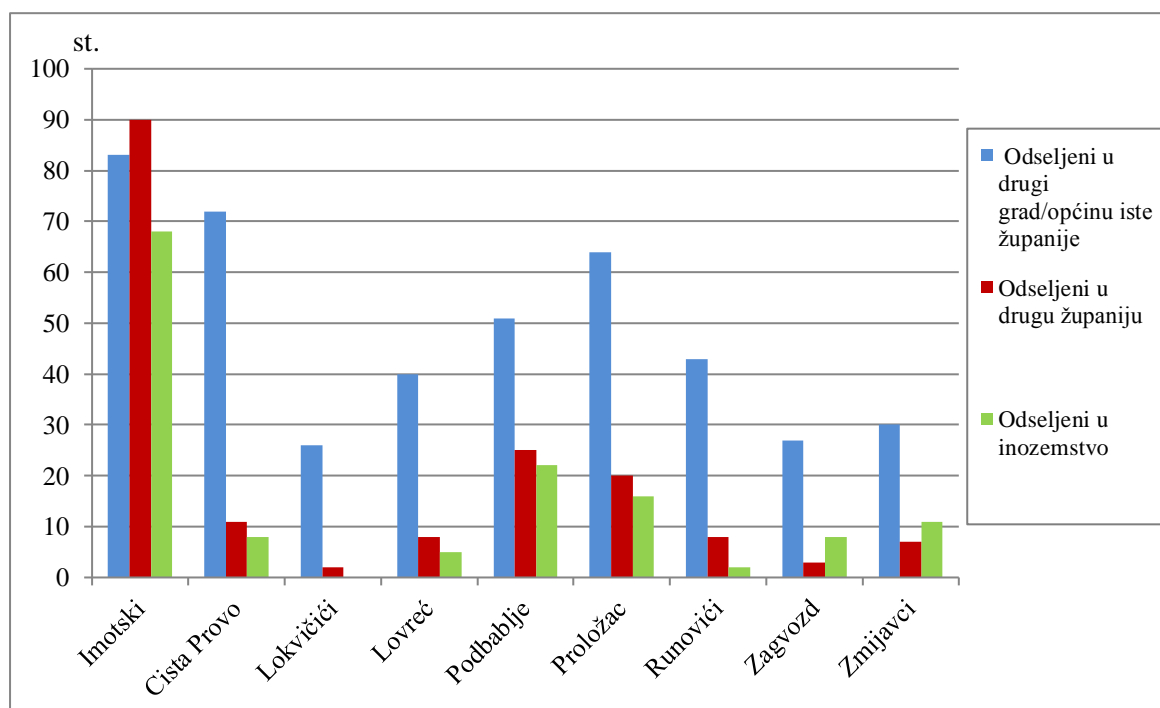
Proces je prisutan i danas, ali u manjoj mjeri zbog činjenice da mnoge zemlje danas reguliraju broj imigranata i sprečavaju njihove brojne dolaskе u cilju zaštite njihove ekonomske stabilnosti. Migracije su jedno od najvažnijih demografskih obilježja, ali ih je najteže objasniti i izmjeriti (Rimanić i dr., 2005). Kretanje migracijskog salda u razdoblju od 2011. do 2017. ukazuje na mehanički pad broja stanovnika i u Gradu i u općinama (Sl.8.). U Grad Imotski se 2015. godine uselila 281 osoba, a iselila 251, što je rezultiralo mehaničkim rastom broja stanovnika (+30 stanovnika). Od 2015. godine broj odseljenih nadmašuje broj useljenih i približava se vrijednostima migracijskog salda u općinama. Općine s druge strane imaju stalne negativne vrijednosti migracijskog salda. Najniža vrijednost salda u sedmogodišnjem razdoblju je 2016. godine, kada se u općine Imotske krajine uselilo 320 stanovnika, a odselilo 714 stanovnika. Broj odseljenih stanovnika ključni je faktor variranja mehaničkog rasta tj. pada broja stanovnika. S obzirom na udaljenost migracija (Sl.9.), 2011. godine stanovništvo općina najviše je odselilo u drugi grad/općinu iste županije. U Gradu Imotskom je najveći broj odseljenih u gradove drugih županija (uglavnom u glavni grad Zagreb). Najveći broj odseljenih 2011. godine u inozemstvo ima Grad Imotski, a od općina Podbablje i Proložac.

Glavni problem prisutan u Gradu Imotskom i općinama jest taj, što mladi napuštaju svoje domove u potrazi za boljim obrazovanjem i mogućnostima zaposlenja, što će posljedično dovesti do daljnje depopulacije. Jedan od važnih procesa koji utječu na dalmatinsko zaleđe je proces litoralizacije koji je privukao mlade ljude na obalu, posebno u velika gradska naselja

poput Splita i Zadra. Proces litoralizacije započeo je 1960-ih godina, a njegov utjecaj na demografska obilježja zaleđa Dalmacije još je uvijek prisutan (Rimanić i dr., 2005). Osim u velika urbana obalna središtima, veliki dio stanovništva iz ruralnih naselja u okruženju Imotskog, ali i iz Grada Imotskog, iselio se u druga urbana središta u Hrvatskoj, uglavnom u Grad Zagreb.

Sl.8. Migracijski saldo Grada Imotskog i općina u razdoblju od 2011. do 2017. Godine
Izvor: Tablogrami doseljeno i odseljeno stanovništvo po gradovima/općinama 2001. – 2017., DZS RH, Zagreb

Sl.9. Emigracija stanovništva Grada Imotskog i općina s obzirom na udaljenost migracija 2011. godine

Izvor: Tablogrami doseljeno i odseljeno stanovništvo po gradovima/općinama 2011., DZS RH, Zagreb

4. Sastav stanovništva

4.1. Dobno-spolni sastav

Najvažnije demografske karakteristike stanovništva su dob i spol. Predstavljani su brojem i/ili udjelom stanovništva koji se može naći u svakoj dobnoj skupini. Čimbenici koji utječu na biološki sastav stanovništvu su tendencije i razina nataliteta, mortaliteta, migracija i vanjski čimbenici kao što su ratovi, epidemije i prirodne katastrofe (Wertheimer-Baletić, 1999). U Hrvatskoj je pad nataliteta i povećanje životnog vijeka donijelo brojne promjene u dobno-spolnoj strukturi.

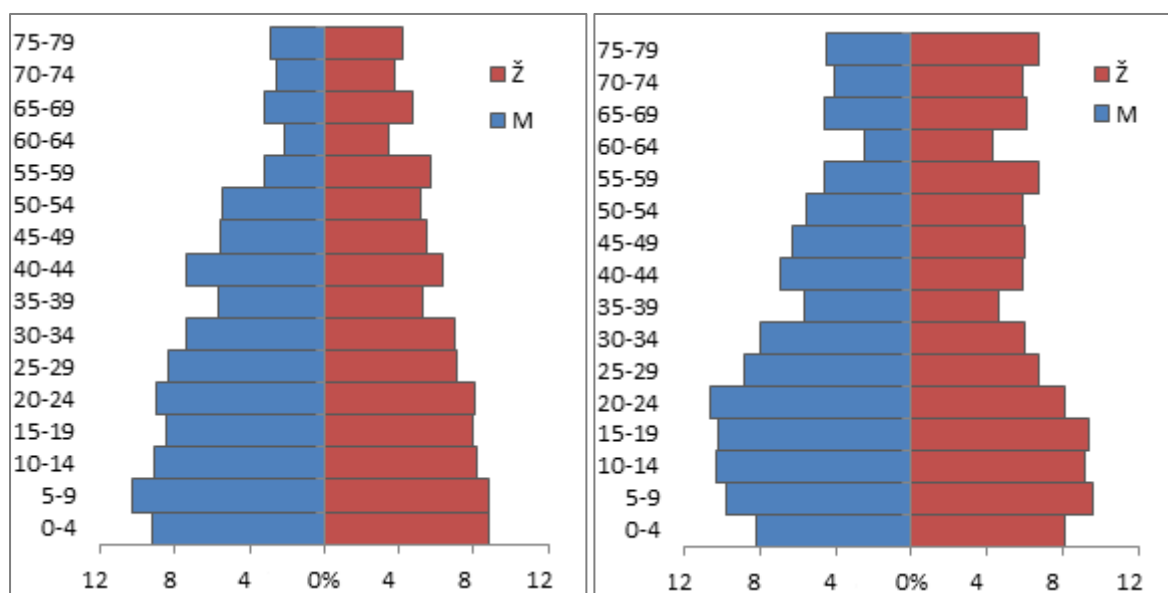
Dobni sastav stanovništva Imotske krajine razmatran 1981. godine pomoću indeksa starosti pokazuje odnos starog (60 i više) i mladog (0-19) stanovništva. Starenje stanovništva počelo je onda kada indeks starosti prijeđe vrijednost 40, a udio starog stanovništva dostigne 12% (Wertheimer-Baletić, 1999). Godine 1981. indeks starosti stanovništva za Imotsku krajinu iznosio je 49, a udio starog stanovništva 16%. Pojedinačno gledano, indeks starosti za Grad Imotski je iznosio 38, a za općine visokih 52. Udio starog stanovništva prešao je kritičnih 12 %, te u Gradu iznosi 13%, a u općinama 17,5%. Na posljednjem popisu stanovništva 2011. godine, s obzirom na spomenuta negativna prirodna i prostorna kretanja, proces starenja je očekivano još više utjecao na demografsku stvarnost Imotske krajine. Tako je 2011. godine indeks starosti za krajinu iznosio 85, Grad Imotski 55, a općine visokih 105. Udio mladih se smanjio, u općinama je 1981. iznosio 33%, a 2011. godine 24%, dok u Gradu je promjena sa 35% 1981. godine na 30% 2011. godine. Manja promjena u udjelu mladih u Gradu je posljedica prirodnog prirasta i manjih vrijednosti migracijskog salda za to razdoblje, dok u općinama negativna prirodna promjena i izrazito visok saldo migracije utječu na dobni sastav, pogotovo udio mladih.

Sastav stanovništva Imotske krajine prema spolu pokazuje blagi pad udjela ženskog stanovništva u ukupnom stanovništvu. Koeficijent feminiteta (broj žena na 1000 muškaraca) je 1981. godine za Imotsku krajinu iznosio 1038, a 2011. godine 1016. Općenito pravilo da se rađa više muške djece vidljivo je u spolnom sastavu Grad Imotskog 1981. godine, kada je u dobi 0-14 bilo 1225 muške djece, a 1173 ženske djece. Prevlast muške populacije u Gradu Imotskom 1981. pojavljivala se u dobnim skupinama sve do razreda 50-59 godina starosti. Žene u prosjeku žive duže od muškaraca, tako je neravnoteža prema spolu najvidljivija u starijim dobnim skupinama 60 i više. U općinama također prevladava muška populacija u

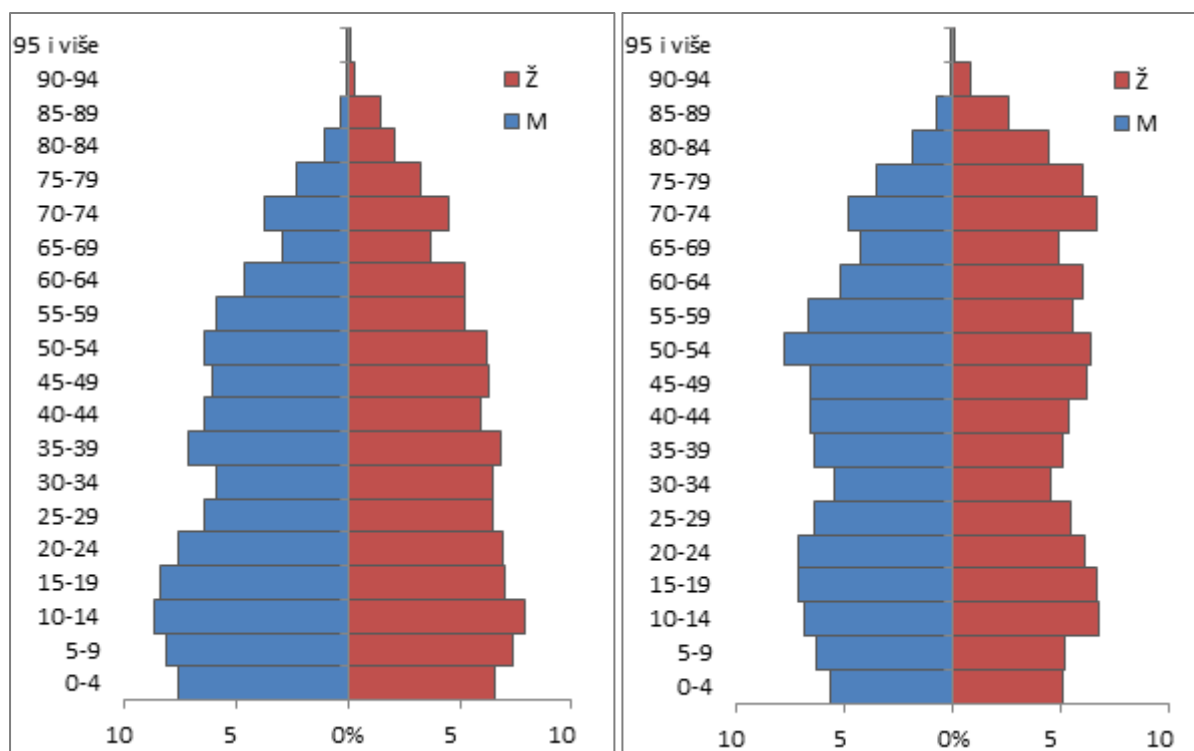
dobi od 0-14, te se nastavlja do razreda 50-54, kada se kontinuirano povećava broj ženskog stanovništva. Tako je na primjer u razredu 75-79 godina bilo 646 muškaraca, a 1018 žena.

Sukladno svim pokazateljima sastava stanovništva prema dobi i spolu te prirodnom i prostornom kretanju stanovništva, izgled grafičkog prikaza dobno-spolne strukture Grada i općina ne iznenađuje. Uspoređujući dobno-spolnu piramidu Grada i općina za 1981. i 2011. godinu (Sl.10. i Sl.11.), uočavamo prijašnje navedene činjenice. Već 1981. godine može se vidjeti tendencija smanjivanja osnovice piramide, a usporedbom dobno-spolne piramide Grada i općina 1981. i 2011. jasno se uočava već navedeno smanjivanje udjela mladog i povećanje udjela starog stanovništva.

Nakon tri desetljeća negativnih demografskih procesa, dobno-spolna piramida poprimila je još nepovoljniji oblik. U općinama široki vrh piramide ukazuje na promjene regresivnog tipa. Smanjenje udjela mladog stanovništva izraženije je u općinama, dok u Gradu još uvijek šira osnovica ne pokazuje tolike znakove starenja stanovništva. Posebno izraženo u općinama je povećanje udjela ženskog stanovništva u starijim dobnim skupinama, što je posljedica diferencijalnog mortaliteta, prosječno duljeg životnog vijeka, ali pogotovo migracija u kojima su u početku pretežito sudjelovali muškarci (Puljiz, 1991). Pretpostavka je da će dobno-spolna struktura u narednim desetljećima izgledati još nepovoljnije zbog smanjivanja nataliteta, negativne prirodne promjene i sve većeg udjela starog stanovništva, a dobno-spolna piramida imati još suženiju osnovicu i ispupčen središnji dio (zrelo i starije stanovništvo).

Sl.10. Dobno-spolna piramida Grada Imotskog (lijevo) i općina (desno) za 1981. Godinu
Izvor: Popis stanovništva i stanova 1981, Pol i starost-I deo: rezultati po naseljima i opštinama, SZS, Beograd, 1982

Sl.11. Dobno-spolna piramida Grada Imotskog (lijevo) i općina (desno) za 2011. godinu
 Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2011.: Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, DZS RH, Zagreb (25.8.2019.)

4.2. Gospodarski sastav

U analizi gospodarske strukture stanovništva uzet je u obzir udio poljoprivrednog stanovništva u ukupnom stanovništvu. Kroz povijest najveći dio stanovništva radio je u primarnom sektoru, uglavnom u poljoprivredi kao ključnoj gospodarskoj djelatnosti. Godine 1953. u Imotskoj krajini 82,6 posto stanovništva radilo je u primarnom sektoru. Imotsko polje s površinom od 95 km² jedno je od najplodnijih područja Dalmatinske zagore. Plodna zemlja u kombinaciji s blagom klimom i dovoljnim vodnim resursima glavni su razlozi što je Imotska krajina oduvijek bila važno poljoprivredno područje. Godine 1961. udio zaposlenih u poljoprivredi smanjio se na 80 %, a razlog tome je otvaranje prvih tvornica koje su zapošljavale značajan dio mlade aktivne populacije (Rimanić i dr., 2005). Nakon toga, više ljudi iz ruralnih naselja dolazi raditi u Imotski ili je potpuno napustilo svoje domove i emigriralo u potrazi za boljim životnim mogućnostima. Od 1970-ih još brži razvoj industrije i izgradnja infrastrukture (uglavnom prometne), otvorili su širok spektar mogućnosti za zapošljavanje izvan „poljskih“ područja.

Kao posljedica procesa deagrarizacije i industrijalizacije, u 1991. godini je svega 7,9 % ukupnog aktivnog stanovništva Grada Imotskog radilo u djelatnostima primarnog sektora (Tab.2.). U općinama Imotske krajine u razdoblju od 1971. do 1991. udio poljoprivrednog stanovništva se gotovo prepolovio. Najveća promjena udjela se primjećuje na popisu 2001. godine kada u općinama u ukupnom aktivnom stanovništvu samo 2,7 % radi u poljoprivredi. Tako drastično smanjenje poljoprivrednog stanovništva se pripisuje masovnoj migraciji, većem zapošljavanju u tercijarnom sektoru te zatvaranje velikih poljoprivrednih konglomerata tijekom i nakon Domovinskog rata (Rimanić i dr., 2005).

Tab.2. Promjene udjela aktivnog poljoprivrednog stanovništva u ukupnom aktivnom u Imotskom i okolnim ruralnim naseljima (u %)

	1971.	1991.	2001.
Grad Imotski	27,1	7,9	1,6
Općine	42,0	19,5	2,7

Izvor: Popis stanovništva i stanova 1971.: Stanovništvo, Delatnost, rezultati po naseljima i opštinama, knjiga X, Savezni zavod za statistiku, Beograd, 1974.; Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava 31. ožujak 1991., Aktivno stanovništvo u zemlji koje obavlja zanimanje, prema području djelatnosti po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 1994.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001., Stanovništvo prema aktivnosti i spolu po naseljima, DZS, Zagreb 2003.

5. Kako spriječiti negativne demografske trendove Imotske krajine u budućnosti?

Nastave li se već opisani negativni demografski trendovi, općine Imotske krajine poprimiti će sudbinu mnogih naselja u Gorskom kotaru i Lici. Postavlja se pitanje, kako zaustaviti daljnje iseljavanje mladog stanovništva i smanjenje nataliteta?

Provođenje pronatalitetne populacijske politike kao dio strategije razvoja depopulacijskih prostora, jedna je od mogućnosti. Tako je 2019. godine Grad Imotski počeo provoditi mjeru „obiteljske politike“ tj. povećao je novčanu naknadu za novorođenčad. Za prvo dijete ona iznosi 10 tisuća kn, za drugo 20 tisuća kn, te 50 tisuća kn za treće dijete i svakog sljedećeg člana obitelji. (Tportal.hr, 2019) Uprave osam općina ovoga kraja također su odlučile donijeti poticajne mjere demografske obnove. Tako su općine Cista Provo, Lovreć i Runović, donijele odluku da će obitelji u kojima se rodi treće i svako sljedeće dijete, dobiti novčanu potporu od 50.000 kuna koja će se isplaćivati u deset godina. Općinska i gradska pomoć stiže i za učenike

u obliku besplatnih udžbenika, subvencioniranja dječjeg vrtića te subvencije studentima na autobusne karte. (Bekavac-Šušvar, 2018)

Turizam je relativno nova gospodarska djelatnost u Imotskom kraju. Godine 2007. postojalo je tek nekoliko kuća za odmor i svega 2600 noćenja na godinu. Ljudi su ubrzo shvatili da je izgradnjom tunela Sveti Ilija kroz Biokovo 2013. godine (kojim gost iz bilo kojega dijela Imotske krajine može doći do mora na Makarskoj rivijeri za manje od trideset minuta), Imotska krajina ostvarila preduvjete za razvoj ruralnog turizma. Tako je 2018. godine ostvareno 73.000 noćenja, uređeno je ili sagrađeno 260 kuća za odmor i približno isti broj bazena uz pomoć državnih subvencija. (Ćosić, 2017) U Imotskom je početkom 2019. godine predstavljena „Strategija razvoja turizma Imotske krajine do 2025. godine“ čija bi implementacija trebala osigurati bitne pretpostavke za kvalitetniji turistički iskorak i otvaranje cijelog prostora Imotske krajine sve brojnijim segmentima turističke potražnje. Turizam može biti važan gospodarski kotač za razvoj ovoga kraja, osobito općina Imotske krajine, te može otvoriti nova radna mjesta i nove prilike za rad stanovništva. (Grad Imotski, n.d.)

Danas se poljoprivredna i industrijska proizvodnja može ponovno razviti uz pomoć privatnih investicija i ulaganja lokalnih zajednica koje bi trebale prepoznati važnost primarnog i sekundarnog sektora u gospodarstvu prostora Imotske krajine. Posebnu pozornost treba posvetiti mogućnostima organske poljoprivrede, prvenstveno na napuštenim poljoprivrednim površinama. Ta područja su nezagađena i organska proizvodnja na njima mogla bi stvoriti ogroman gospodarski potencijal lokalnom stanovništvu. Blizina turističkih destinacija Makarskog primorja također je važan čimbenik koji bi mogao potaknuti organsku proizvodnju jer turisti mogu biti glavni potrošači robe proizvedene u Imotskoj krajini. (Rimanić i dr., 2005). Posebno značajna za industrijski razvoj Imotske krajine trebala bi postati planirana poslovna zona u Vinjanima Gornjim, u čiju bi infrastrukturu Grad Imotski etapno ulagao sredstva počevši s 2019. godinom i to novcima iz gradskog i županijskog proračuna te novcima iz fondova EU (Imotske novine, 2018).

6. Zaključak

Kroz 20. stoljeće Grad Imotski i osam općina Imotske krajine doživjeli su mnoge društvene i ekonomske promjene koje su utjecale na njihove suvremene demografske značajke. U razdoblju od 1971. do 2011. ukupan broj stanovnika općina se prepolovio, dok Grad pokazuje

blagi porast ili stagnaciju broja stanovnika. Okosnicu naseljenosti posljednjih 40 godina čini prostor Grada Imotskog te općina Zmijavci i Podbablje. Prirodna promjena u Gradu je još pozitivnog predznaka, a u općinama od 80-ih godina prošlog stoljeća broj umrlih daleko prelazi broj rođenih. Općine sa najnegativnijom prirodnom promjenom su Zagvozd, Lovreć i Cista Provo. Osnovna prostorna neravnoteža na području Imotske krajine ogleda se u nejednakom demografskom razvoju pojedinih općina. S jedne strane, Grad i okopoljska naselja održavaju kakav-takav demografski vitalitet, dok s druge strane, u brdskim naseljima prevladavaju negativni demografski trendovi.

Osnovni uzrok demografskog nazadovanja nalazimo u emigracijama stanovništva zbog egzistencijalnih razloga. Do 21. stoljeća većinu migranata su činili muškarci u privremenom radnom odnosu u inozemstvu, dok je u posljednjem desetljeću sve izraženije iseljavanje cijelih obitelji. Dobnu i spolnu strukturu Grada Imotskog i okolnih općina karakterizira porast broja zrelog i starijeg stanovništva na štetu mladog stanovništva. Analiza stanovništva prema gospodarskom sastavu pokazuje da je na cijelo područje Imotske krajine utjecao snažan proces deagrarizacije i deindustrijalizacije, te je 2001. većina radnika bila zaposlena u tercijarnom i kvartarnom sektoru aktivnosti.

Demografska budućnost Imotskog kraja, osobito općina, je poprilično neizvjesna s obzirom na dugotrajne negativne trendove, duboku starost populacije, prirodni pad stanovništva te negativni migracijski saldo. Negativni demografski trendovi Grada Imotskog i okolnih općina mogli bi se u budućnosti stabilizirati provođenjem mjera pronatalitetne politike, zatim otvaranjem novih radnih mjesta koje donosi razvoj ruralnog turizma, organske poljoprivrede te ulaganjem privatnog i državnog kapitala u industriju, odnosno industrijske zone.

7. Popis literature i izvora

7.1. Literatura

Rimanić, A., Glamuzina, M. i Šiljković, Ž., 2005: Differences in population development of Imotski and the surrounding rural settlements, *Geoadria*, 10 (2), 191-209

Puljiz, V., 1991: Demografska recesija i izmjena egzistencijalnih uvjeta u jednom ruralnom kraju (socijalno-demografske promjene u općini Imotski), *Sociologija i prostor*, (111-114), 91-104

Ujević, A., 1956: Imotski - prilog poznavanju uloge naselja, *Hrvatski geografski glasnik*, 18 (1), 71-87

Pelivan, A., 2009: Imotska krajina, *Ekološki glasnik*, 16 (4), 3-18

Nejašmić, I., 2005: Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima, Školska knjiga, Zagreb

Wertheimer-Baletić, A., 1999: Stanovništvo i razvoj, Biblioteka gospodarska misao, Zagreb

7.2. Izvori

Bekavac-Šuvar, V., 2018: Imočani ulažu u natalitet: Više djece u obitelji, više i novca, <https://www.24sata.hr/news/imocani-ulazu-u-natalitet-vise-djece-u-obicelji-vise-i-novca-555847>(1.9.2019.)

Ćosić, B., 2017: Kako je Imotska krajina postala nova hrvatska Toskana, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/kako-je-imotska-krajina-postala-nova-hrvatska-toskana-vlasniku-prvog-bazena-u-gradu-govorili-su-da-je-lud-danas-ih-ima-156/6415997/> (1.9.2019.)

Grad Imoski, n.d.: *Predstavljena strategija razvoja turizma Imotske krajine*, <https://imotski.hr/predstavljena-strategija-razvoja-turizma-imotske-krajine/> (1.9.2019.)

Imotske novine, 2018: Poduzetnička zona Vinjani Gornji – jučer, danas, sutra. Hoće li ikada zaživjeti?, <https://imotskenovine.hr/poslovna-zona-vinjani-gornji-jučer-danas-sutra-hoće-li-ikada-zazivjeti/> (1.9.2019.)

Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.–2001., CD-ROM, Zagreb, 2005

Popis stanovništva i stanova 1971.: Stanovništvo, Delatnost, rezultati po naseljima i opštinama, knjiga X, Savezni zavod za statistiku, Beograd, 1974

Popis stanovništva i stanova 1981., Pol i starost-I deo: rezultati po naseljima i opštinama, SZS, Beograd, 1982

Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava 31. ožujak 1991.: Aktivno stanovništvo u zemlji koje obavlja zanimanje, prema području djelatnosti po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 1994

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001., Stanovništvo prema aktivnosti i spolu po naseljima, DZS, Zagreb, 2003

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2011., www.dzs.hr (25.8.2019.)

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2011.: Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, DZS RH, Zagreb, www.dzs.hr (25.8.2019.)

Tablogrami doseljeno i odseljeno stanovništvo po gradovima/općinama 2001.–2017., DZS RH, Zagreb

Tablogrami rođeni i umrli po naseljima 1971.-2011., DZS RH, Zagreb

Tportal.hr, 2019: Imotski je povećao naknade za novorođenčad kakve ima malo tko u Hrvatskoj, <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/imotski-je-povecao-naknade-za-novorodencad-kakve-ima-malo-tko-u-hrvatskoj-foto-20190227> (1.9.2019.)